



AVRUPA SINIRINDA YAŞANAN GELİŞMELER

ARAŞTIRMA VE GÖZLEM RAPORU

12.03.2020



ULUSLARARASI MÜLTECİ HAKLARI DERNEĞİ



AVRUPA SINIRINDA YAŞANAN GELİŞMELER

ARAŞTIRMA VE GÖZLEM RAPORU

Türkiye, 2011 yılından itibaren Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar ve peşi sıra başlayan çok yönlü savaş neticesinde, tarihinin en büyük kitlesel göçünü almaya başlamıştır. Bu süreçte 2016 yılına kadar Türkiye, zaman zaman hedef ülke konumunda olurken zaman zaman da Avrupa’ya mültecilerin ulaşması noktasında geçiş ülkesi görevi görmüştür. Son durumda **27 Şubat 2020** tarihi itibari ile Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli sayısının, **3 milyon 587 bin 266** olarak kaydedilmiştir.

Yaklaşık olarak 9 yıl önce başlayan ve ne zaman biteceği bilinmeyen savaş nedeni ile Avrupa’ya 2016 yılına kadar mülteci¹ akını devam etmiş, 2016 yılında ise **Avrupa Birliği** ile **Geri Kabul Anlaşması** imzalanması sonrasında “**18 Mart Göçmen Mutabakatı**” imzalanmıştır. Bu doğrultuda, anlaşma gereği hudut kapıları ve hudut sınırları Türkiye tarafından sıkı bir şekilde korunmuş, düzensiz göçle etkili şekilde mücadele edilmiştir. Tarihler, 28 Şubat 2020’yi gösterdiğinde ise gerçekleştirilen politika değişikliği sonucu hudut kapıları ve hudutların sıkı şekilde kontrol altında tutulmasından vazgeçilmiş, ardından Edirne’ye, Yunanistan sınırına büyük bir akın başlamıştır.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği olarak, **28 Şubat 2020** tarihinden itibaren olayları yakından incelemekte ve Edirne’ye gönüllüler ve avukatlardan oluşan heyetler göndererek, gelişmeleri bizzat sahada ve çok yönlü olarak takip etmekteyiz. Sınırın her iki tarafı mültecilerin geçişleri, geçiş noktaları ve diğer tüm alanlarda araştırma, gözlem ve çalışmalarımız kapsamlı olarak devam etmektedir.

İlk olarak, olayların yoğun bir şekilde yaşandığı, **01.03.2020** tarihinde tarafımızca özet olarak bir gözlem raporu hazırlanmıştır. Geçen 14 günlük süre içerisinde, Edirne’den Yunanistan’a geçiş noktalarında anket çalışmaları, birebir görüşme ve gözlemlerle Yunanistan makamlarının hukuk ihlallerini belgeleyerek yeni ve kapsamlı hale getirmiş bulunmaktayız ve süreç devam ettiği takdirde sahadaki çalışmalarımıza devam edeceğimizi, belirli periyotlar dâhilinde raporlar hazırlayacağımızı siz değerli kamuoyunun bilgisine sunuyoruz.

¹ İşbu raporumuza konu olan yabancıların hukuki statüleri farklı olmakla beraber kavram kargaşasının önlenmesi adına sadece mülteci kavramı kullanılmıştır.

Daha önce özet

olarak

hazırladığımız

gözlem ve

raporumuzu, sahada

gerçekleştirdiğimiz

anket çalışmaları ile

birlikte, yeni ve

kapsamlı hale

getirerek

kamuoyunun

bilgisine sunuyoruz.



Raporumuzun kapsamı aşağıdaki gibidir:

1. Genel Durum

- 1.1. Pazarkule Sınır Kapısı
- 1.2. Doyran Köyü, Karpuzlu, Enez ve Diğer Köyler
- 1.3. İşkence ve Kötü Muamele

2. Araştırma Bulguları

3. Yunanistan Sınırında Yaşanan Hak İhlalleri ve Uluslararası Yaptırımlar

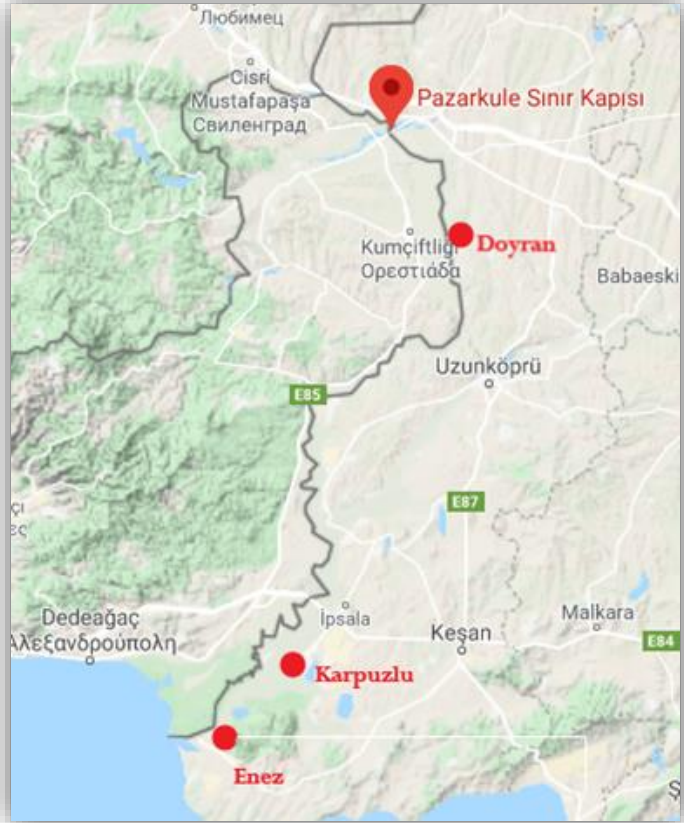
- 3.1. İltica Amacıyla Sınır Kapılarına Gelen Mültecilerin Başvurularının İşleme Alınmaması ve Toplu Şekilde Sınırdışı Edilmesi
- 3.2. Sınır Hattına Gelen Mültecilere Gerçek Ve Plastik Mermiler Kullanmak Suretiyle Ateş Edilmesi, Gaz Fişeği Ve Ses Fişeği İle Müdahale Edilmesi
- 3.3. Yunan Karasularına Giren Mültecilerin Botlarının Batırılması, Geri Dönmelerinin Sağlanması Amacıyla Taciz Edilmeleri
- 3.4. Yunanistan Topraklarına Ulaşan Mültecilerin Elbiseleri Çıkartılarak İşkenceye Maruz Bırakılması Ve Geri İtilmesi
- 3.5. Yunanistan Topraklarına Ulaşan Mültecilerin Eşyalarına El Konulması

4. Sonuç ve Önerilerimiz

1. Genel Durum

Türkiye'nin birçok bölgesinden hareket ederek Avrupa sınırına akın eden mülteciler, ağırlıklı olarak Suriye, Irak, Afganistan, Cezayir, İran, Fas, Sudan, Somali ve Türkmenistan gibi ülkelerin vatandaşlıklarına mensuptur. Yasal yollarla Avrupa'ya geçmeyi bekleyen mülteciler, Pazarkule sınır kapısına yönelirken, sınır köylerinden de geçişlerin yapıldığı ya da yapılmaya çalışıldığı bilinmektedir.

Türkiye sınırında tampon bölgede bekleyişini sürdüren mültecilere, Yunanistan tarafından gaz, sis ve ses bombası ile plastik mermi kullanılarak sert bir şekilde müdahale edilmektedir. Sınırı geçtikten sonra Türkiye tarafına geri gönderilen bazı mülteciler ile yaptığımız mülakatlarda, Yunanistan tarafına geçtiklerinde Yunan polisinin, mültecilere ait olan çanta, telefon, cüzdan, pasaport ve paralara el koyduğu ve ayrıca bazılarına da fiili şiddet uyguladıkları ifade edilmiştir. Mülteciler arasında çocuklu aileler bulunsun da, genellikle bekâr ve erkek gruplar öne çıkmaktadır. Kaçak geçiş yapmak istemedikleri için kapının resmi olarak açılmasını beklediklerini belirten mültecilerde genel kanaat, Yunanistan tarafının kapıları açacağı, yasal geçişin olacağı ve iltica sistemine dâhil olacakları yönündedir.



Görüşme yapılan mültecilerden Avrupa ülkelerinde akraba ve tanıdığı olanların, onların yanına ulaşmayı planladığı ancak özellikle Afgan mültecilerin sınırı geçmeleri halinde gitmeyi planladıkları bir rotalarının bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Mültecilerin Avrupa tarafına gitme iradelerinin genel sebepleri, Türkiye'de mülteci statüsü edinmelerinin mümkün olmaması, yasal statü edinme hususunda karşılaştıkları zorluklar, nihayetinde vatandaşlık alamamaları ve ülkedeki mülteci sayısının fazlalığından kaynaklanan çalışma imkânlarına erişim sorunları ile ekonomik sıkıntılar şeklindedir.

Süreç içerisinde Türkiye – Yunanistan kara sınırında yaşanan göç yoğunluğu ve olgusunun gözlemlerimize dayalı tablosu aşağıda şekilde açıklanmaktadır:



1.1 Pazarkule Sınır Kapısı

- Pazarkule sınır kapısında yasal yollarla geçiş için bekleyen mülteci sayısı ilk günlerde artış göstermiş ise de Yunanistan kaynaklı saldırı ve tacizlerin artması, ölüm ve yaralanma hadiselerinin yaşanması nedenleri ile göç yoğunluğu azalmıştır.
- İlk gün ateş yakıp kısa süreli konaklamak üzere hazırlık yapan mültecilerin bir haftayı geride bıraktığımızda bölgedeki imkânlarla derme çatma barınaklar ve çadırlar kurduğu görülmektedir.
- Genellikle kadın ve çocukların, barınma imkânsızlıkları nedeniyle ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı gözlemlenmiştir.
- Yunan polis, asker ve milislerinin müdahalesi gün geçtikçe sertleşmektedir. Sınırdaki bekleyen mültecilere yönelik olarak, kadın, erkek, çocuk ayrımı gözetmeksizin, plastik mermi, gaz, ses ve ses bombası ile sürekli olarak müdahale edilmekte, mülteciler sınır kapısından uzaklaştırılmaktadır.

1.2 Doyran Köyü, Karpuzlu, Enez ve Diğer Köyler

- Edirne/Merkeze bağlı Doyran Köyü, Pazarkule sınır kapısının güney hattında, Yunanistan sınırında yer almaktadır. Meriç nehrinden sınırı geçmek isteyen mültecilerin uğrak noktalarından olan köy, Pazarkule'ye yaklaşık 6 saatlik yürüme mesafesinde bulunmaktadır.
- Mülteci yoğunluğunun yaşandığı noktalardan biri olan Doyran köyünde, Pazarkule'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları bulunmamaktadır. Buradaki mültecilerin insani ihtiyaçları, bölge halkı ile diğer bölgelerden gelen bireylerin ve küçük çaplı kuruluşların yardımları ile karşılanmaktadır. Köy camisi, mültecilerin konaklaması için açılmış durumdadır.



- Sınır hattı boyunca hareketliliğin yaşandığı Karpuzlu, Enez ve diğer köylerde de genel durumun aynı şekilde olduğu gözlemlenmiştir.
- Son günlerde sınırı geçip geri dönen mülteciler ile yaptığımız mülakatlarda Yunan askeri tarafından yakalananların, elleri arkadan plastik kelepçelerle bağlanmak sureti ile, nehre atıldıkları bilgisine ulaşılmıştır.
- Meriç nehrinde kaybolan ya da boğularak yaşamını yitiren mültecilerin olduğu, Yunan tarafının hayati durumlarda dahi müdahaleye izin vermediği bildirilmektedir.
- Bu insanlık dışı müdahale, geçiş yapmaya niyetli olan mültecileri geri dönmeye ya da sınır kapısının açılmasını beklemeye yönlendirmektedir.

1.3. İşkence ve Kötü Muamele

Öncelikle **Türkiye** tarafına tamamen kendi rızaları ile gelen mültecilere, sınırı geçene kadarki süreçte kamu ve **STK**'lar aracılığı ile gerekli insani yardım, barınma, sağlık ve diğer hizmetlerin sunulmakta olduğu ve b mültecilere insani muamelede bulunulduğu gözlemlenmiştir.

Ancak, sınır geçiş kapıları dışında Yunanistan topraklarına kayıtdışı ulaşan ve geri gönderilen mültecilerle yaptığımız mülakatlara göre;



- Yunan kolluk kuvvetleri ve paramiliter gruplar tarafından sistematik ve kasıtlı şekilde işkence, gasp, kötü muamele ve cinsel tacize varan eziyetler yaşatıldığı ifade edilmiştir.
- Sınırı geçtikten sonra yakalananların pasaport, para, değerli eşyaları ve üzerlerindeki kıyafetlerine el konulduğu ve bunların elleri arkadan bağlanarak Meriç nehrine atıldıkları onlarca ayrı vaka ve mağdurlardan teyit edilmiştir.
- Nehirden botla geçmek isteyen gruplara ateş açılmakta, botları batırılmaya çalışılmakta, hayati riskler barındırmasına rağmen, mülteci kabileleri açıkça hedef alınmaktadır.
- Kadınların üst arama bahanesiyle uzun süren cinsel tacizlere muhatap oldukları bizzat kadınların kayıt altına alınan beyanlarında yer almaktadır.
- Sınırdaki ilk günlerde silahla ateş ederek Suriye/Halep doğumlu bir mültecinin yaşamına son verilmesi hadisesi basına yansımıştır. Bu durum, Yunanistan Güvenlik Güçlerinin gerçek mermi kullanmış olduğuna dair duyumları ispatlar niteliktedir.
- Bebeklerin biberon ve mamalarına dahi el koyan Yunanistan kolluk kuvvetlerinin, sınır köylerinde mültecileri ihbar edenlere para ödülü vermek gibi gayri insani tutum içerisinde bulunduğu ifade edilmektedir.
- Onlarca ayrı vakada, gençlerin vücutlarında cop ve sopalarla oluşmuş ciddi yaralanmalar gözlemlenmiştir. Geri itilme süresince bekletilme alanlarının fiziki koşullarının oldukça yetersiz olduğu, cinsiyet ayrımı olmaksızın mahremiyet esasları da gözetilmeksizin sıkışık vaziyette tutuldukları ifade edilmiştir.



2. Araştırma Bulguları

Sınır hattı ve civarında ulaşabildiğimiz çok sayıda mülteci ile gerçekleştirdiğimiz birebir mülakatlar ile bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir.

Yaptığımız değerlendirmelerde, Avrupa sınırını geçmek isteyenlerin genel profiline göre;

- Bekâr ve erkeklerin ağırlıklı olduğu, kadınların ise azınlıkta olduğu,
- Genel olarak iş bulma ve daha iyi ekonomik şartlar beklendiği,
- Gençlerin ağırlıklı olduğu ve potansiyel iş gücünü barındırdığı,
- Büyük çoğunluğunun işsiz ya da herhangi bir meslek sahibi olmadığı,
- Ağırlıklı olarak Suriye, Afganistan, Mısır, Irak, Pakistan gibi savaş ve istikrarsızlığın olduğu ülkelerden geldikleri,
- Türkiye’de resmi statü sahibi olmadıkları veya geçici koruma ile ikamet izni sahibi statüsünde oldukları
- Mültecilerin sınıra daha çok arkadaşları ile geldikleri ve Avrupa’ya geçilmesi halinde çeşitli ülkelerdeki akraba ve tanıdıklarına ulaşmaya çalıştıkları kaydedilmiştir.

Genel kanaatimiz, Türkiye’den Avrupa’ya geçmek isteyenlerin, sosyal ve ekonomik sebepler dolayısıyla ortaya çıkan gayri insani yaşam koşulları ve statü/vatandaşlık gibi gerekçelere dayandıkları yönündedir.

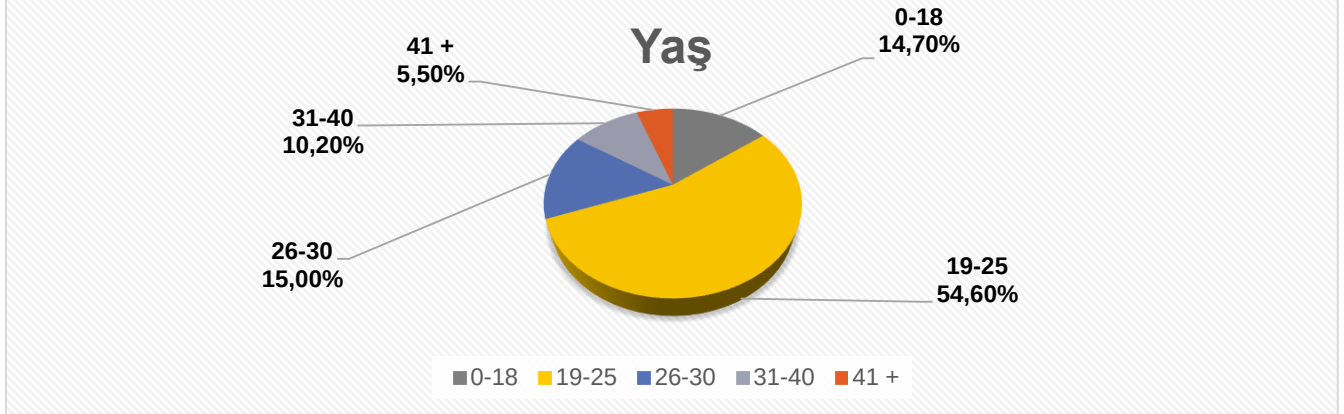
200 kişi ile gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasına göre, Yunanistan sınırında edinilen bulgular şu şekildedir:

2.1. Cinsiyet



Mültecilerin %80'ini erkekler, %20'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Aileleri ile beraber gelen mülteciler olmakla beraber, kapıların açılması varsayımında da dahi Avrupa'ya gidiş yolu meşakkatli olacağından mülteciler genel olarak ailelerini yanlarında götürmemeyi tercih etmektedir. Bunların yanı sıra, Türkiye'de tek başlarına kalan mülteci genç erkekler de bu fırsattan yararlanmak amacı ile yola çıkmışlardır.

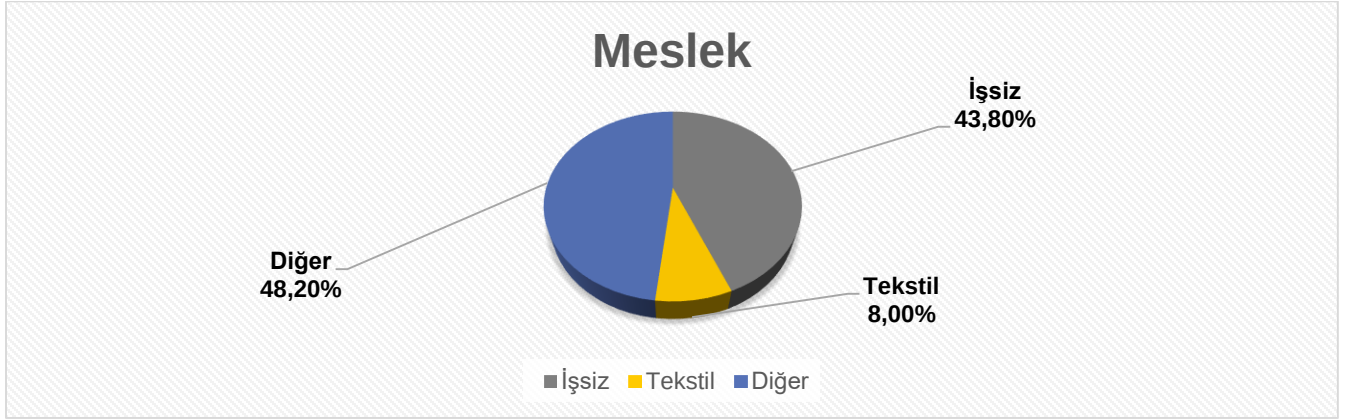
2.2. Yaş



Sınır kapılarında Avrupa'ya geçmek için bekleyenler, %54.60 oranında 19-25 yaş arası, %15 oranında 26-30 yaş arası, % 14.70 oranında ise 0-18 yaş arası çocuklar, %10,20 oranında 31-40 yaş arası kişilerden oluşmaktadır.

Cinsiyet ve yaş dağılımı, ülkelerindeki çatışma/istikrarsızlık nedenleri ile ayrılan ve Yunanistan sınırını geçmek isteyen mültecilerin önemli kısmının genellikle ekonomik nedenlerle hareket ettiğini ön plana çıkarmaktadır.

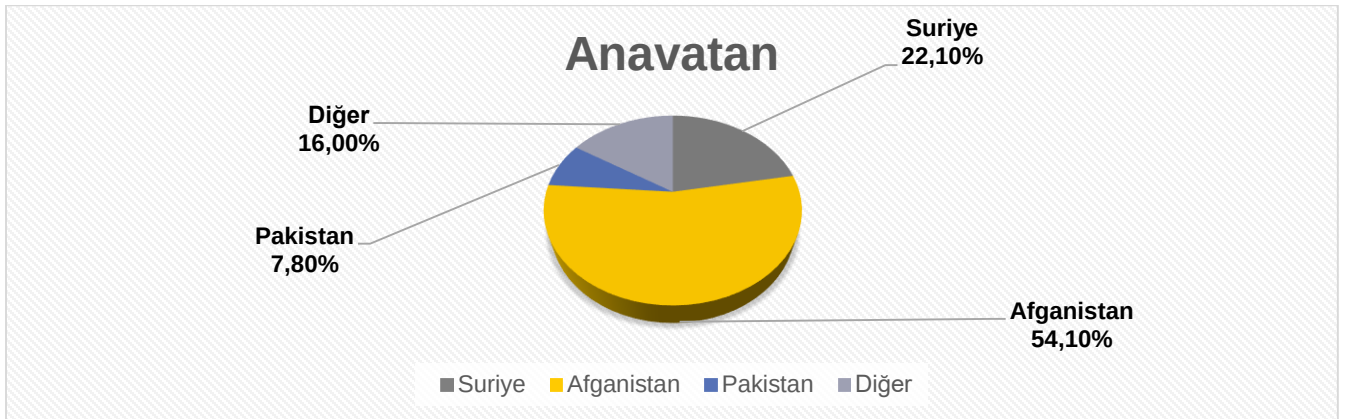
2.3. Meslek



Sınır kapılarında bekleyenlerin **%43.80** 'ini işsizler oluşturmaktadır. Bu durum, kişilerin yaş ve cinsiyet grafiği ile karşılaştırıldığında bunların potansiyel iş gücünü oluşturduğu söylenebilir.

Mültecilerin bir kısmı (**%8**), tekstil sektöründe çalıştığını ifade etmiştir. Diğer meslek gruplarına mensup mülteciler de, Türkiye'de kaldıkları süreçte çok sayıda sektörde çalıştıklarını ifade etmekle beraber, anavatanlarında da aynı alanda çalıştıklarını ve gidebilirlerse Avrupa'da da benzer alanlarda çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

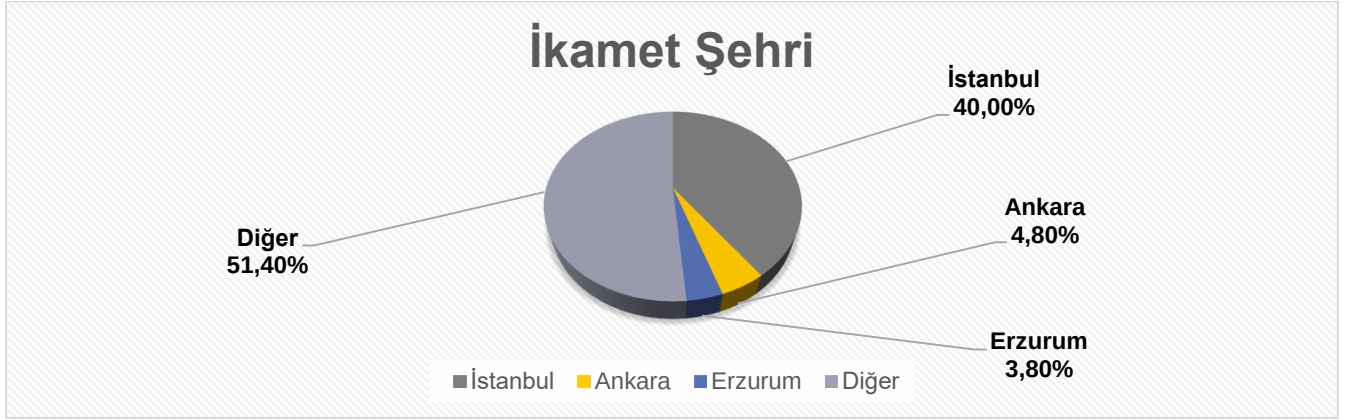
2.4. Anavatan



Sınır kapılarında bekleyen mültecilerin çoğunluğunu **%54.10**'luk oranla Afganistan vatandaşları oluştururken, Afganistan'ı **%22.10**'luk oranla Suriye ikinci sırada, **%7.80**'lik oranla Pakistan ise üçüncü izlemektedir.

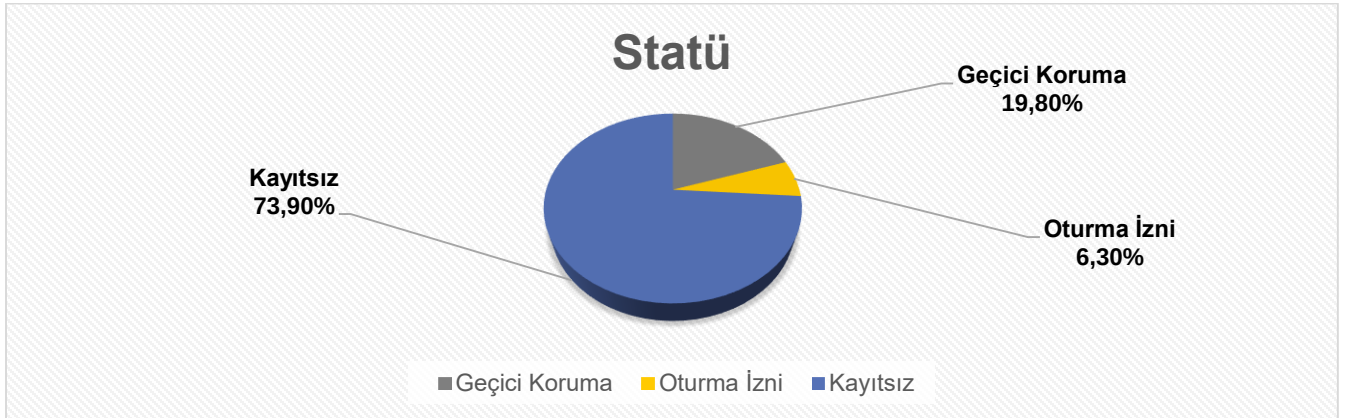
Genel olarak ülkelerini terk edenlerin daha iyi yaşam ve hayatta kalma amacıyla ülkelerini terk ettikleri gözlemlenmiştir.

2.5. İkamet Edilen Şehir



%40'lık oranla ilk sırada yer alan İstanbul'u Ankara, Erzurum gibi şehirler takip etmektedir. Avrupa'ya geçmek isteyenlerin genellikle metropol şehirlerden oldukları gözlemlenmektedir.

2.6. Türkiye'deki Statüsü



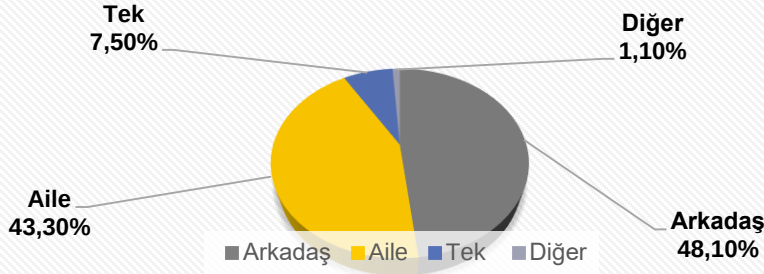
Sınırı geçmek isteyenlerin %19.80'inin "Geçici Koruma", %6.30'unun ise "Oturma İzni" statü sahibi oldukları ve %73.90'nın ise, "Kayıtsız" olarak Türkiye'de kaldıkları beyan edilmiştir.

2.7. Sınıra Kiminle Geldi

Katılımcıların %48.10'u yakın arkadaşları ile, %43.30'u ise ailesi ile, %7.50'si ise tek başına geldiklerini beyan etmişlerdir.

Arkadaşlarıyla gelenler, ailelerini Türkiye'de bıraktıklarını fakat Avrupa'ya geçmeleri ve iş bularak düzenli bir hayat kurmaları durumunda aile birleşimi vasıtası ile tekrar aileleriyle bir araya gelmeyi planladıklarını belirtmişlerdir.

Kiminle Geldi

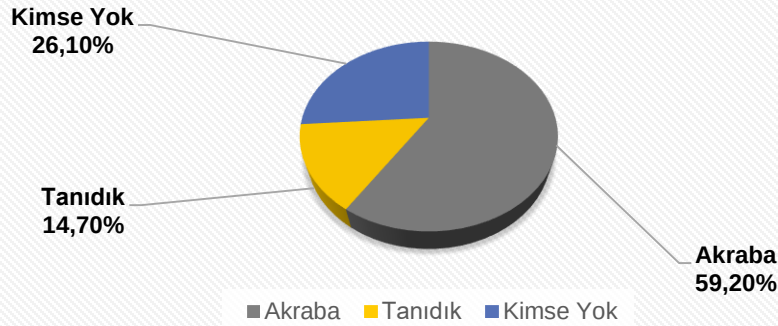


2.8. Avrupa'da Kimin Yanına Gidilecek

Yunanistan sınırından geçmek isteyenlerden %59.20'si Avrupa Birliği ülkelerinde akrabalarının olduğunu ve onların yanına gitmek istediklerini, % 14.70'i sadece akraba olmayan tanıdıklarının olduğunu ve onların yanına gitmek istediklerini, %26.10'u ise hiç kimselerinin olmadığını beyan etmiştir.

Avrupa'ya geçmek isteyen her 4 kişiden birinin nereye ve kime gideceğine ve ne yapacağına dair hiçbir planının olmadığını görülmüştür.

Kimin Yanına Gidecek



3. Yunanistan Sınırında Yaşanan Hak İhlalleri Ve Uluslararası Yaptırımlar

Yaşanan gelişmeler üzerine, hukuk kurulumuz tarafından, sahada takip edilen hak ihlalleri değerlendirilmiş ve hukuki yaptırımları üzerine aşağıda değindiğimiz hususlar ele alınmıştır. **Yunanistan**, sergilemiş olduğu işlem ve eylemleri ile kendi iç hukukunu, tarafı olması nedeni ile bağlayıcılığı bulunduğu **Avrupa Birliği** müktesebatı ve **Birleşmiş Milletler** temel düzenlemelerini açıkça ihlal etmektedir. Aşağıda, Yunanistan gözlemlenen ve çeşitli hak ihlallerine sebep olan fiilleri, uluslararası hukuk nezdinde değerlendirilecektir. Ayrıca işkence, kötü muamele, gasp ve taciz olaylarının da takipçisi olacak, konuyu birçok uluslararası merci ve mahkemelere taşıyacağımızı belirtmek isteriz.

3.1. İltica Amacıyla Sınır Kapılarına Gelen Mültecilerin Başvurularının İşleme Alınmaması ve Toplu Şekilde Sınırdışı Edilmesi



Türkiye'nin mültecilerin Avrupa'ya geçişini durdurumama kararı üzerine on binlerce mülteci, Avrupa ülkelerine geçiş yapmak amacıyla Yunanistan sınırına hareket etmiş ancak Yunanistan güvenlik güçlerince ülkeye girişleri engellenerek çeşitli müdahalelerle sınırdan uzak tutulmaya çalışılmışlardır.

Gelişen olaylar neticesinde Yunanistan başbakanı Kyriakos Mitsotakis'in çağrısı üzerine mülteci krizini görüşmek üzere toplanan Yunanistan Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından **02.03.2020** tarihi itibarı ile iltica taleplerinin bir ay süreyle geçici olarak askıya alınmasına karar verilmiştir. Bu durumda, Yunanistan makamlarının kendilerinden iltica talep eden mültecilerin geçişlerini engelleme fiilleri dışında, geri itme ve usulsüz şekilde toplu sınırdışı etmesi de uluslararası hukuk kuralları ile bağdaşmamaktadır. Ayrıca Yunanistan'ın tarafı olduğu sözleşmeler uyarınca bu şekilde bir karar alması ve uygulama sergilemesi de hukuken mümkün değildir.

Öncelikli olarak, Birleşmiş Milletler nezdinde, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesinde de "*Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde iltica talebinde bulunma ve iltica hakkında yararlanma hakkına sahiptir.*" ibaresi yer almakla birlikte, taraf devletlere bu hakkın süreli-süresiz olarak kısıtlanmasını-engellenmesini tanıyan istisna tanınmamıştır.

Öte yandan, Yunanistan'ın **5 Nisan 1960** tarihinde kabul ettiği Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair **1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi**'nin 1'inci maddesinde sözleşmenin "*İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacağı*" ifade edilmiştir.

Sınır hattında çocuk mültecilerin maruz kaldığı geri itilme hadiseleri değerlendirildiğinde, **Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin** 22. Maddesinde düzenlenen, “*Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana-babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.*

Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.” hükmü uyarınca iltica başvurularının kabul edilememesi, ailenin parçalanmasına sebep olacağından söz konusu uygulama bu yönü ile de hukuka aykırılık teşkil etmektedir.



Bu doğrultuda Yunanistan'ın, Türkiye'nin korumasından yararlanmayan ve iltica amacıyla sınır kapılarına gelen mültecileri ülkeye kabul etmemesi, geri itmesi, iltica başvurularının askıya **alması İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi** hükümlerine aykırıdır.

Devamla, **Avrupa Birliği** hukuku açısından bakıldığında ise, **Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi**'nin “**Sığınma hakkı**” başlıklı 18. Maddesinin, “*Sığınma hakkı, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve mültecilerin statüsüne ilişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol kuralları dikkate alınarak ve Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşma'ya uygun olarak teminat altına alınmalıdır.*” şeklindeki hükmü ile “*İhraç, sınır dışı veya iade etme yasağı*” başlıklı 19. Maddesinin “*1. Toplu sınır dışı etmeler yasaktır. 2. Hiç kimse, ölüm cezası, işkence veya başka insanlık dışı veya alçaltıcı muamele veya cezaya tabi tutulması konusunda ciddi bir tehlikenin bulunduğu bir Devlete geri gönderilemez, sınır dışı edilemez veya iade edilemez.*” şeklindeki hükmü uyarınca da Yunanistan'ın tek taraflı olarak başvuru kabul etmediğini ilan etmesi kabul edilemezdir.

Daha önemlisi ise, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**nin 4. Protokol'ün 4. Maddesi olan, “*Yabancıların topluca sınır dışı edilmeleri yasaktır.*” şeklindeki hükmü nedeni ile de yapılan uygulama hukuka aykırıdır. İşbu sözleşmenin denetiminin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince gerçekleştirilmesi nedeni ile yaşanan toplu sınır dışı vakaları kaynaklı Yunanistan aleyhine ihlal kararı verilmesi kaçınılmazdır. (AİHM, Hirsi Jamaa ve Diğerleri vs. İtalya; İtalya hükümetinin açık denizlerden insanların toplu sınır dışı edilmesini, AİHS 4. Protokol 4. Maddesi ve Madde 3 İşkence yasağı kapsamında insan hakkı ihlali olarak değerlendirmiştir.)

Yine Yunanistan'ın Sisam Adası'na ulaşan aralarında çocuk ve kadınların da bulunduğu 34 mültecinin ıssız **Bayrak Adası**'na terk edildiği veya deniz vasıtalarının karaya ulaşmasının engellenmesi amacı ile tehdit-taciz edilmesi şeklinde gelen bilgiler de, mültecilerin hayatlarını idame ettirebilecekleri azami gerekliliklerden yoksun koşullarda fiilen başvuru yapmalarının engellenmesi de kabul edilemezdir.

3.2. Sınır Hattına Gelen Mültecilere Gerçek Ve Plastik Mermiler Kullanmak Suretiyle Ateş Edilmesi, Gaz ve Ses Fişekleri İle Müdahale Edilmesi



Kaynak: Reuters

Yunanistan sınırlarına iltica amacıyla gelen mültecilere Yunanistan güvenlik güçlerince plastik ve gerçek mermilerle ateş edildiği, sınırlardan uzak tutulmaları amacıyla gaz ve ses fişekleri ile müdahale edildiği gözlemlenmiştir. Söz konusu müdahaleler kapsamında en az 3 mültecini yaşamını yitirdiği ve onlarca mültecinin vücutlarının muhtelif yerlerinden yaralandığı tespit edilmiştir.

Her devletin sınır güvenliğini sağlama konusunda hak ve yetkisi bulunduğu kabul edilmelidir. Ancak bununla birlikte Yunanistan sınırına gelen kişilerin iltica prosedürü kapsamında söz konusu bölgede bulunduğu göz önüne alındığında sınır güvenliği bahane edilerek Yunanistan'ın yukarıda alıntılanan uluslararası mevzuat hükümlerinden doğan yükümlülüklerini ve bağitlarını yerine getirmekten imtina edemeyeceği şüphesizdir.

Bununla birlikte, Yunan yetkililerin söz konusu müdahalelerinin meşru sınırları aştığı ve yaşam hakkı ile işkence görmeme hakkının ihlali seviyesine ulaştığı ortadadır. **Yunanistan**'ın da taraf olduğu **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**'nin (AİHS) “Yaşam Hakkı” başlıklı 2. maddesinde geçen,

1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;

b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;

c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması

şeklindeki düzenleme ile, aynı sözleşmenin 3'üncü maddesinde geçen “İşkence Yasağı” başlıklı, “Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.” şeklindeki düzenleme ve son olarak “**özel yaşamın ve aile yaşama saygı hakkı**” başlıklı 8. Maddede geçen,

1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.

şeklindeki düzenlemeler mevcuttur. Yunan yetkililerin söz konusu fiziksel şiddet içeren müdahaleleri en temelde **AİHS**'nin 2 'nci ve 3 'üncü maddelerine açıkça aykırıdır.

Yine devamla, **Birleşmiş Milletler** düzenlemeleri açısından **da Kişisel Ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi**'nin “Yaşama Hakkı” başlıklı 6. ve “İşkence Yasağı” başlıklı 7. Maddeleri ile **Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmenin** 3. Maddesi uyarınca, gerçekleştirilen fiiller hiçbir istisna tanınmaksızın yasaklanmıştır.



Kaynak: İHA

3.3. Yunan Karasularına Giren Mültecilerin Botlarının Batırılması, Geri Dönmelerinin Sağlanması Amacıyla Taciz Edilmeleri



Kaynak: AA

Yunanistan'a deniz ve nehir üzerinden geçmek isteyen mültecilerin bulunduğu vasıtalarla **Yunanistan Sahil Güvenlik** birimlerince müdahale edildiği, mültecilerin bulunduğu vasıtaların yanından hızla geçilmek suretiyle taciz edildiği ve batırılmaya çalışıldığı, ardından ucunda sivri cisimler bulunan uzun sopalar kullanılarak mültecilerin darp edildiği, botun sopalarla ve mermilerle batırılmaya çalışıldığı medyaya yansıyan görüntülerden tespit edilmiştir. Ayrıca birçok mültecinin benzer muamelelere maruz kaldığını farklı zamanlarda ve farklı mecralarda dile getirdiği müşahade edilmektedir.

Yunanistan yetkililerinin bu müdahalelerinin, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**'nin **Yaşam Hakkı**'nı düzenleme altına alan 2. ve işkence ve kötü muamele görmeme hakkını düzenleme altına alan 3. maddesine aykırı olduğu açıktır. Yunanistan'ın ihlalini gerçekleştirdiği yaşam hakkı kapsamında olan yaşamı sonlandırmama ve işkence yasağı gereği bireylere işkence, insanlık dışı ya da kötü muamele uygulamama yönündeki bu negatif yükümlülükleri bir yana, pozitif yükümlülüğü uyarınca kendi karasularında tespit ettiği mültecileri, plastik botla karaya ulaşmanın tehlikeli olduğu göz önünde bulundurularak güvenli bir şekilde Yunanistan kara sınırına taşıması gerekmektedir. Yunanistan yetkililerinin pozitif yükümlülük kapsamında mültecileri güvenli şekilde kendi karasına taşıması gerekirken aksine bu mültecileri taciz etmesi, ölüm tehlikesiyle karşı karşıya bırakması ve kötü muameleyle maruz bırakması en temel insan hakları düzenlemelerinden olan **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**ne açıkça aykırıdır.

Ayrıca alıkonulma alanlarında mahrumiyet koşullarının gözetilememesi ve üst araması sırasında cinsel tacize varan fiiller, **AIHM** içtihatlarında kabul edildiği üzere, **AIHS** madde 8 ile korunan özel yaşama saygı hakkı ihlali teşkil etmektedir.

3.4. Yunanistan Topraklarına Ulaşan Mültecilerin Elbiseleri Çıkartılarak İşkenceye Maruz Bırakılması ve Geri İtilmesi



Kaynak: Belal Khaled-TRT Arapça

Yunanistan topraklarına geçmeyi başaran bazı mültecilerin Yunanistan güvenlik güçlerince alıkonulduğu, bazılarının plastik cop ve çeşitli cisimlerle işkenceye maruz bırakıldığı, yarı çıplak bir şekilde Türkiye sınırına geri itildiği çeşitli anlatılardan ve görüntülerden tespit edilmiştir.

Bu şekilde mültecilerin meşru müdahale sınırını aştığı apaçık ortada olan muamelelere maruz bırakılması, yukarıda belirtilen temel düzenlemelere aykırılık teşkil etmektedir. Keza mültecilerin yarı çıplak şekilde geri itilmesi sözleşme yasaklanan aşağılayıcı muamele kapsamına girmektedir.

Bununla birlikte, mevsim şartları nedeniyle aşırı soğuğa maruz kalmaları söz konusu olduğundan mültecilerin yarı çıplak şekilde geri itilmesi işkence ve kötü muamele yasağının ayrıca ihlalini teşkil etmektedir.

Mültecilerin kıyafetleri soyularak yarı çıplak vaziyette geri gönderilmeleri özel yaşama saygı hakkının ve mülkiyet hakkının da ihlalini oluşturmaktadır.

3.5. Yunanistan Topraklarına Ulaşan Mültecilerin Eşyalarına El Konulması



Yunanistan topraklarına geçmeyi başaran bazı mültecilerin Yunanistan güvenlik güçlerince alıkonulmalarının ardından paraları ile telefonları dâhil tüm eşyalarına el konulduğu, çeşitli mülakatlar neticesinde tespit edilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Mülkiyet hakkını garanti altına alan 1 No'lu Ek Protokolün 1. maddesi

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka harçların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”

şeklinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde mültecilerin telefonları ve paraları dâhil tüm eşyalarına el konulması mülkiyet hakkı kapsamındaki istisnalardan olmadığından **AIHS**'in 1 No'lu Ek Protokolünde koruma altına alınan mülkiyet hakkının ihlali anlamına gelmektedir.



4. Sonuç ve Önerilerimiz

Belirtmek gerekir ki, Türkiye'nin sınırların açık olduğunu bildirdiği gecenin sabahında binlerce mülteci sınır kapılarına sanki bu günü beklemiş gibi hareket etmiştir. Yaş grupları, Türkiye'de bulundukları süre, bu süre içerisinde ne yaptıkları, vb. veriler dikkate alındığında sınıra yönelen mültecilerin çaresizliği ortaya çıkmaktadır. Her bir mülteci başkaları tarafından yok edilmiş hayatlarını, belirsiz geleceklerini bulma umuduyla sınırlara yönelmiştir.

Hayatta kalabilmek adına sınırlara giden mülteciler, kendilerini hayatta kalma savaşının içerisinde bulmuşlardır. Sadece gelecek hayali ile yağmur, soğuk dinlemeden sınırlara yürüyen ve yerlerde yatan bu insanlar üzerine göz yaşartıcı bombalar, plastik mermiler, tazyikli sular ile müdahale edilmiş ve gemi, bot vb. araçlarla Ege Denizi'nden karşıya geçmek isteyenlerin de araçları batırılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple öncelikle Yunanistan başta olmak üzere benzer tutum takınan tüm ülkeleri mültecilere karşı insani ve hukuki tutumlar sergilemeye davet ediyoruz.

Karşılaşılan bu insani krize karşın **Uluslararası Mülteci Hakları Derneği** ve bir sivil toplum kuruluşu olarak bir kez daha vurgulamak isteriz ki, mültecilik bir tercih değildir. Bugün resmi verilere göre sayıları **70,5 milyonu** bulan her mülteci bir insandır. Her insanın yaşam hakkı da uluslararası kabul görmüş birçok mevzuatta garanti altına alınmıştır. Bu yaşam hakkı umursanmaksızın mültecilerin siyasi, ekonomik, dini, güvenlik vb. kaygı ve gerilimlerin kurbanı edilmesi kabul edilemezdir.

Ne yazık ki, bu durum **Suriye**'deki savaş bitse de bitmese de, mülteci krizi giderek büyüyen bir durum olmaya devam edecektir. Avrupa'nın mülteci krizinin artık sadece komşu ülkelerle sınırlı kalmadığını Avrupa'yı da doğrudan etkileyen bir gerçek halini aldığını görmesi gereklidir. Dolayısıyla Türkiye'nin deniz ve kara sınırlarından Avrupa'ya geçmek isteyen mültecilere, Avrupa'nın artık siyasi, ekonomik ve dini bakış açılarını bir kenara bırakıp **Uluslararası Mülteci Hukukunun** kendilerine yükledikleri sorumlulukları yerine getirerek bu hukuk kapsamında mültecilerin Avrupa'ya kabul edilmesini şiddetle tavsiye ediyoruz.



Bununla birlikte tüm devletleri ve uluslararası kuruluşları, mülteci politikalarını yeniden gözden geçirmeye, evrensel insan haklarının güvence altına alındığı böyle bir dönemde en azından insanca yaşama hakkının gereği olan asgari insan haklarının tüm insanlara sağlanması anlamında kalıcı ve etkin çözümler bulmaya davet ediyoruz. Bu doğrultuda, Avrupa ülkelerinin bir an önce kapıları açması gerektiğini ifade ediyoruz.

Ayrıca Avrupa'nın pek çok ülkesinde binlerce gönüllünün, aktivistin, kurum ve kuruluşların, yardım ve dayanışma kampanyaları yapmasını, daha da önemlisi toplumların genel tavrının mültecilere yardım edilmesi yönünde olmaya davet edilmesini ve **Avrupa Parlamentosuna**, ülkelerin hükümetlerine baskı yapılmasını tavsiye ediyoruz.

Bununla birlikte devamlı olarak savaş, işkence, insanlık dışı muamele vb. sebeplerle mülteci doğuran başta Suriye olmak üzere diğer ülkelerdeki krizlere siyasi çözüm bulma hususunda **Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği** ve ilgili devletlerin krizlerin sonlandırılması ve mülteciliği doğuran faktörlere son verilmesi hususunda daha fazla yardımlaşma ve iş birliği yapmalarını tavsiye ediyoruz.

Bu amaçla “**Bir İnsan Bir Dünya**” parolasıyla yola çıkmış bir sivil toplum kuruluşu ve mülteci hakları savunucusu olan **Uluslararası Mülteci Hakları Derneği**, bu alanda yaşanan sorunların gün yüzüne çıkartılması ve çözümler bulunması, hak ihlallerinin dünyaya duyurulması, dünyanın mülteciler ve mültecilik hakkında bilgi ve anlayış sahip olabilmesi için çalışmalarına aralıksız devam edecektir.

Kamuoyuna saygılarımızla sunarız.



Ali Kuşçu Mah. Fatih Türbesi Sok. No:31/2 Fatih - İstanbul
T. 0212 531 20 25 - F. 0212 531 20 26

www.umhd.org.tr
info@umhd.org.tr